TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Dnro 10138/93/21

13.12.2021

Eduskunta
Perustuslakivaliokunta

PeV@eduskunta.fi

Apulaistietosuojavaltuutetun lausunto

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun toimiston asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 230/2021 vp.).

Kiitän mahdollisuudesta lausua asiassa.

Esitys sisältää henkilötietojen käsittelyä koskevan säännöksen, jossa säädettäisiin erikseen työnantajan oikeudesta käsitellä työntekijän tai työharjoittelussa olevan opiskelijan esitetyn pykälän 1 momentissa tarkoitettuihin tehtäviin soveltuvuutta koskevia terveystietoja yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 5 § 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännöksessä todetaan myös, että työnantajan on säilytettävä hallussaan olevat työntekijän terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista keräämistään henkilötiedoista, sekä määritellään tietojen säilytysajaksi enintään kolme vuotta soveltuvuuden arvioinnin tekemisestä.

Todettakoon, että lausunnon kohteena oleva säännös on tarpeellinen sekä perustuslain 10 §:n että yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679) kannalta.

Kansallisen liikkumavaran käyttö ja TSA 6 artiklan mukainen peruste käsitellä henkilötietoja

Yleinen tietosuoja-asetus (EU 2016/679, jatkossa TSA) on suoraan sovellettavaa Euroopan unionin lainsäädäntöä, joka sisältää jonkin verran kansallista liikkumavaraa. Kansallinen liikkumavara tarkoittaa sitä, että henkilötietojen käsittelyä koskeva kansallinen lainsäädäntö on mahdollista ainoastaan niiltä osin, kuin se sallitaan nimenomaisesti TSA:ssa.

Nyt lausunnon kohteena olevan esityksen yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevassa jaksossa todetaan, että säännöksen kohteena olevien tietojen käsittelystä säädetään tietosuoja-asetuksen jättämän kansallisen liikkumavaran puitteissa asianmukaisella tavalla.

Esityksen sivulla 40 on todettu, että ehdotettu työnantajan oikeus henkilötietojen käsittelyyn perustuisi TSA 6 artiklan 1 kohdan d ja e alakohtiin sekä 9 artiklan 2 kohdan i alakohtaan. Sivulla 41 todetaan edelleen, että ehdotettu sääntely on TSA 6 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisesti tarpeen toisen kuin rekisteröidyn itsensä elintärkeiden etujen suojaamiseksi. Apulaistietosuojavaltuutettu toteaa, että mainittuun TSA 6 art. 1 kohdan d alakohtaan ei sisälly kansallista liikkumavaraa, eikä siihen voida sen vuoksi liittää kansallista henkilötietojen käsittelyä koskevaa tai tarkentavaa lainsäädäntöä.

Kansallinen henkilötietojen käsittelyä koskeva erityislainsäädäntö on ankkuroitava sellaiseen TSA 6 artiklan 1 kohdan mukaiseen kohtaan, joka mahdollistaa sääntelyn kansallisesti. Näitä ovat TSA 6 artiklan 1 kohdan alakohdat c (rekisterinpitäjän lakisääteinen velvoite) sekä e (yleistä etua koskeva tehtävä tai julkisen vallan käyttäminen). Esityksessä ei ole arvioitu, voisiko em. alakohta c tulla kysymykseen. Sen sijaan esityksen sivulla 41 on tuotu esille, että ehdotettu tietojen käsittelyä koskeva sääntely on tarpeen TSA 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaisesti myös yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Sen lisäksi, että kansallista liikkumavaraa liittyy vain tiettyihin käsittelyperusteisiin, vaikuttaa käsittelyperusteen valinta rekisteröidyillä käytettävissä oleviin oikeuksiin. Alakohtaan e perustuvaan käsittelyyn liittyy rekisteröidyn oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä siten kuin TSA 21 artiklassa on säädetty. Vastustamisoikeus tarkoittaa, että rekisteröity voi vastustaa häntä koskevien henkilötietojen käsittelyä henkilökohtaiseen erityiseen tilanteeseensa liittyvällä perusteella. Jos hän tekee näin, rekisterinpitäjä ei saa enää käsitellä ko. tietoja, paitsi jos se pystyy osoittamaan käsittelylle olevan huomattavan tärkeä ja perusteltu syy tai jos käsittely on tarpeen oikeusvaateen laatimiskesi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Rekisteröidyn vastustamisoikeutta ei liity sellaiseen käsittelyyn, jota koskeva sääntely annettaisiin TSA 6 art. 1 kohdan c alakohdan perusteella.

Muut edellytykset henkilötietojen käsittelyä koskevalta sääntelyltä

TSA 6 artiklan 3 kohdan mukaan, kun säädetään henkilötietojen käsittelystä TSA 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan perusteella, tulee käsittelyn tarkoitus määritellä kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa tai käsittelyn pitää olla tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Lisäksi käsittelyn oikeusperusteessa voidaan säätää tarkemmin henkilötietojen käsittelyyn liittyviä erityisiä säännöksiä. Lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Hallituksen esityksessä on tehty selkoa siitä yleisestä edusta, jota esityksellä tavoitellaan. Niin ikään oikeasuhteisuutta on avattu kuvaamalla muun muassa käsillä olevaa epidemiologista tilannetta. Kuten edellä on todettu, yleisessä tietosuoja-asetuksessa edellytetään nimenomaisesti, että ehdotettavan henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädännön on oltava oikeasuhteista. Tietosuojavaltuutetun toimiston tehtäviin kuuluu tarkastella asiaa erityisesti henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta. Sääntelyn oikeasuhteisuuden arviointiin vaikuttaa kuitenkin keskeisesti myös muiden perusoikeuksien kuin henkilötietojen suojan toteutuminen. Tämä arvio edellyttääkin kattavaa perusoikeuspunnintaa, jossa huomioidaan vallitseva epidemiologinen tilanne.

Apulaistietosuojavaltuutettu toteaa, että henkilötietojen käyttötarkoitus on määritelty täsmällisesti ehdotetussa pykälässä. Myös tietojen säilytysaika on perusteltu kattavasti. Lisäksi pykälän 2 momentissa on määritelty tarkemmin työnantajan toteuttamaa henkilötietojen käsittelyä sekä viitattu edelleen työelämän tietosuojalaissa säädettyihin suojatoimiin. Sääntelyn voimassaoloaika on rajattu vuoden 2022 loppuun, mikä vaikuttaa niin ikään oikeasuhteisuuden arviointiin.

Käsiteltävät henkilötiedot on määritelty täsmällisesti siltä osin, kun on kysymys niistä työntekijöistä, jotka osoittavat ehdotetussa 1 momentissa säädettyjen edellytysten täyttyvän rokotusta tai sairastettua tautia koskevan tiedon perusteella. Näissä

tilanteissa käsiteltävät henkilötiedot koostuvat rokotuksen saamista tai sairastamista kuvaavasta todistuksesta tai muusta tiedosta.

Koska ehdotuksessa ei ole voitu tyhjentävästi määritellä, mitkä lääketieteelliset syyt estävät rokotteen ottamisen, ei siinä ole voitu myöskään määritellä täsmällisesti niitä terveydentilatietoja, joita työnantaja voi näiden henkilöiden osalta käsitellä. Tältä osin henkilötietojen käsittelyn oikeasuhteisuuden arviointiin vaikuttaa se, onko epidemiologisen tilanteen kannalta perusteltua rajata 1 momentin mukaisten edellytysten täyttyminen testituloksella vain lääketieteellisen syyn perusteella, vai voitaisiinko testaamista käyttää epidemiologisesta näkökulmasta tehokkaasti vaihtoehtona rokotuksen ottamiselle.

TSA 88 artiklan huomioiminen sekä notifiointi komissiolle

On huomionarvoista, että ehdotetussa sääntelyssä poiketaan yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 5 §:ssä omaksutusta suostumuksen vaatimuksesta.

Koska kysymyksessä on työnantajan toteuttamaa henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely, on lainvalmistelussa välttämätöntä huomioida yleisen tietosuoja-asetuksen 88 artikla, joka koskee henkilötietojen käsittelyä työsuhteen yhteydessä. Säännöstä ei ole lainkaan tuotu esille esityksessä. Apulaistietosuojavaltuutettu toteaa, että säännöstä olisi arvioitava suhteessa TSA 88 artiklaan ja esityksen mukaisesta sääntelystä olisi notifioitava komissiota artiklan 3 kohdassa todetusti. Kohdan mukaan jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle 1 kohdan nojalla annetut säännökset viimeistään 25.5.2018 ja *kaikki niitä koskevat myöhemmät muutoksen viipymättä.*